

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

# Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5-son (5-jild)

**2025**

# **SCIENCEPROBLEMS.UZ**

## **IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI**

*№ 5 (5) – 2025*

## **АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

## **ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**TOSHKENT-2025**

## **BOSH MUHARRIR:**

Isanova Feruza Tulqinovna

## **TAHRIR HAY'ATI:**

### *07.00.00- TARIX FANLARI:*

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

### *08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:*

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

### *09.00.00- FALSAFA FANLARI:*

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

### *10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:*

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

#### *12.00.00- YURIDIK FANLAR:*

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

#### *13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:*

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

#### *19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:*

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

#### *22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:*

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

#### *23.00.00- SIYOSIY FANLAR*

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

---

### **OAK Ro'yxati**

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

---

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas'uliyati cheklangan jamiyati

#### **Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

#### **Bog'lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).

## MUNDARIJA

### 07.00.00 – TARIX FANLARI

|                                                                                                                                                                                        |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Qurbonova Marg'uba</i><br>O'ZBEK TILI VA TIL SIYOSATI: TARIXIY EVOLYUTSIYA VA ZAMONAVIY<br>OMMALASHTIRISH VOSITALARI .....                                                          | 13-15 |
| <i>Polvanov Azim Kuchkarovich</i><br>AMIR TEMUR QO'SHINIDA HARBIY TA'MINOT VA ASKAR SAFARBARLIGINING<br>MANBALARDA YORITILISHI .....                                                   | 16-21 |
| <i>Esnazarova Zulfiya Baltashovna</i><br>QORAQALPOQLARNING SHAHAR MADANIYATI<br>(1873 – 1924) .....                                                                                    | 22-27 |
| <i>Axmedov Shaxzod Farxod o'g'li</i><br>O'ZBEKISTONDAGI YOSHLAR TASHKILOTLARI FAOLIYATI TARIXIDAN<br>(1991 – 2017-yillar) .....                                                        | 28-36 |
| <i>Mamajonov Alisher, Alisherov Abduvohid</i><br>IKKINCHI JAHON URUSHI JANG MAYDONLARIDA ANDIJONLIK RAHBAR<br>XODIMLARINING ISHTIROKI .....                                            | 37-43 |
| <i>Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li</i><br>XALQ TA'LIMI SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA HAMKORLIK ALOQALARI .....                                                                         | 44-47 |
| <i>Asadova Ra'no Baymanovna</i><br>INNOVATIVE APPROACHES TO URBAN PLANNING AND TOURISM<br>INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN NEW UZBEKISTAN<br>(CASE STUDY OF INDIA'S EXPERIENCE) .....     | 48-52 |
| <i>Esanova Nilufar</i><br>1991-2024 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANOAT<br>SOHASIDA HAMKORLIGI: NATIJALAR VA ISTIQBOLLAR<br>(HINDISTON VA XITOIY MAMLAKATLARI MISOLIDA) ..... | 53-56 |
| <i>Abdug'aniyev Bekzod Abduvali o'g'li</i><br>O'ZBEK XONLIKLARI VA USMONLI DAVLATI HUKMDORI SULTON SULAYMON<br>O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR .....                                      | 57-64 |
| <i>Xudoyberdiyev Axrorboy Nabi o'g'li</i><br>HUDUDIIY YONDASHUV ASOSIDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATINI<br>AMALGA OSHIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA .....                        | 65-70 |
| <i>Zokirjanov Mirzohid Shuxrat o'g'li</i><br>XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA BOKU NEFT<br>SANOATINING ROSSIYA IQTISODIIY HAYOTIDA TUTGAN O'RNI .....                    | 71-74 |
| <i>Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich</i><br>MUSTAQILLIK YILLARIDA TOSHG'UZOR-BOYSUN-QUMQO'RG'ON TEMIR<br>YO'LINING QURILISHI VA UNING IJTIMOYIY-IQTISODIIY AHAMIYATI .....            | 75-80 |
| <i>O'rmonov Husniddin Baxriddin o'g'li</i><br>ULUG' VATAN URUSHINING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTON SANOATI .....                                                                     | 81-88 |

## 08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

|                                                                                                                                                                                                                                          |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov<br>MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI:<br>EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN RIVOJLANISH .....                                                                                                              | 89-98   |
| <i>Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali qizi</i><br>MOBIL ILOVALAR ORQALI XIZMAT KO'RSATISH:<br>QULAYLIKMI YOKI NAZORAT VOSITASIMI? .....                                                                                                  | 99-104  |
| <i>Xakkulov Akbar Uralovich</i><br>MARKAZIY BANK FOIZ SIYOSATINING BANKLARNING FOIZ RISKIGA TA'SIRI .....                                                                                                                                | 105-111 |
| <i>Amonov Mehridin Oromiddinovich</i><br>TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDA RAHBARLIK USLUBI:<br>AVTOKRATIK RAHBARLAR .....                                                                                                           | 112-117 |
| <i>Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna</i><br>HUDUDLARDA AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLANGANLIK DARAJASINI<br>BAHOLASH USULLARI VA MEZONLARI .....                                                                                              | 118-125 |
| <i>Yangiboyev Rustam Berdiyarovich</i><br>TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI .....                                                                                                                          | 126-131 |
| <i>Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich</i><br>DXSH LOYIHALARIDA INVESTITSION KRAUDFANDING MODELIDAN<br>FOYDALANISH ORQALI INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH VA UNI TURISTIK<br>XIZMATLAR KO'RSATISH SOHASIDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI ..... | 132-143 |
| <i>Eshqobilova Nigoraxon, Qurbonova Safiyabonu</i><br>DAVLAT BUDJETINING DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING<br>NAZARIY ASOSLARI .....                                                                                                      | 144-150 |
| <i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i><br>HUDUDLARDA INNOVATSION XIZMATLAR TURLARI RIVOJLANISHINING<br>EKZOGEN VA ENDOGEN OMILLARI, ULAR TASNIFI VA KO'RSATKICHLARI .....                                                                    | 151-159 |
| <i>Turgunov Jasurbek, Siddikova Farangiz</i><br>OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPING A GREEN ECONOMY<br>IN UZBEKISTAN .....                                                                                                        | 160-172 |

## 09.00.00 – FALSAFA FANLARI

|                                                                                                                                                                           |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Ahmedova Dilrabo</i><br>YOSHLARNING MA'NAVIY-AXLOQIY QIYOFASINING SHAKLLANISHIGA TARIXIY<br>JARAYONLARNING TA'SIRI .....                                               | 173-177 |
| <i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i><br>NAQSHBANDIYLIKDAGI MUROSA FALSAFASIGA OID QARASHLARINING<br>FALSAFIY TAHLILI .....                                                | 178-184 |
| <i>Kurbonaliyev Ural Xatamovich</i><br>ZAMONAVIY AXLOQIY INQIROZ SHAROITIDA ABU MUHAMMAD ABDULLOH<br>DORIMIY MEROSINING YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHDAGI ROLI ..... | 185-189 |
| <i>Soipova Mavjuda Karimjanovna</i><br>FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA BILISH MASALASI .....                                                                                   | 190-194 |

|                                                                                                                                           |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Jabborova Saodat Sattorovna</i><br>MA'NAVIYAT DAVLAT VA JAMIYAT RIVOJLANISHINING ASOSI .....                                           | 195-198 |
| <i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i><br>VOLTER FALSAFIY QARASHLARIDA FRANSIYADA AGRAR MUNOSABATLAR<br>TAHLILI .....                         | 199-204 |
| <i>Olimova Moxinur Ravshanbek qizi</i><br>YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA MA'NAVIYATNING O'RNI .....                                      | 205-208 |
| <i>Usarkulov Oybek</i><br>O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA O'RTASIDAGI MADANIY,<br>ILMIY-TEXNIKAVIY ALOQALARNING IJTIMOIIY AHAMIYATI .....   | 209-214 |
| <i>Majidov Sodiqjon Sadullayevich</i><br>IJTIMOIIY ZIDDIYATLAR VA IJTIMOIIY FALSAFIY TALQINLAR .....                                      | 215-218 |
| <i>Абдуллаева Икбола Мохировна</i><br>КНИГА – КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ВИДОВ ИСКУССТВА – ИСКУССТВО СЛОВА .....                                | 219-226 |
| <i>Yusupova Ranoxon Tolibjonovna</i><br>MUHANDISLIK TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY- FALSAFIY<br>OMILLARI .....                  | 227-230 |
| <i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i><br>GLOBAL MEHNAT BOZORIDA SOFT SKILLS VA IJTIMOIIY ONGNING STRATEGIK<br>INTEGRATSIYASI .....          | 231-235 |
| <i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i><br>DESTRUKTIV TARG'IBOT TA'SIRIDAN HIMOYALANISHDA TANQIDIY<br>TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH AHAMIYATI ..... | 236-240 |
| <i>Aslanov Said Karimovich</i><br>TIZIMLI YONDASHUV VA BOSHQARUV FAOLIYATING O'ZORO ALOQADORLIGI .....                                    | 241-244 |
| <i>G'aniyev Elbek Abdizoitovich</i><br>YOSHLARDA AXLOQIIY INQIROZ KUCHAYISHIDA OMMAVIIY AXBOROT<br>VOSITALARINING ROLI .....              | 245-248 |
| <i>Bozarov Dilmurod Mirzarasulovich</i><br>SINERGETIKANING ONTOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISHDAGI O'RNI .....                                | 249-252 |
| <i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i><br>GLOBAL MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHDA XALQARO KUCHLAR<br>BIRLASHUVINING AHAMIYATI .....             | 253-258 |
| <i>Azimov Ozod Mamatkulovich</i><br>YOSHLARDA EKOESTETIK DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING<br>FALSAFIY ASOSLARI .....                      | 259-264 |
| <i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i><br>TARIXIIY MANBALARDA YOSH MUTAXASSISLARNI RIVOJLANTIRISH<br>HAQIDAGI QARASHLAR .....             | 265-271 |
| <b>10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI</b>                                                                                                      |         |
| <i>Мамбетов Сердар Ахмедович</i><br>СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА РУССКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ<br>НА КАРАКАЛПАКСКИЙ ЯЗЫК .....                               | 272-280 |

|                                                                                                                                                                 |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Qurbanova Hilola Maqsadbek qizi</i><br>PRACTICAL NEEDS' ANALYSIS OF SOME BILINGUAL STUDENTS .....                                                            | 281-288 |
| <i>Rakhmonova Yulduz Khusanovna</i><br>A HETEROGENEOUS LEGACY:<br>EXAMINING HEMINGWAY'S STYLE IN HIS LATER YEARS .....                                          | 289-295 |
| <i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i><br>ESKI O'ZBEK TILIDA TAF'IL QOLIPLI O'ZLASHMALAR .....                                                                  | 296-301 |
| <i>Sadullayeva Muxlisa Xamrayevna</i><br>ZAMONAVIY O'ZBEK HIKOYALARIDA BADIY KONFLIKT MASALASI .....                                                            | 302-307 |
| <i>Shomurodova Shahlo, Axmedjanova Farida</i><br>MARGARET DRABBLING "THE MILLSTONE" ASARIDAGI NOYOB KO'RINISH .....                                             | 308-311 |
| <i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i><br>A COMPARATIVE STUDY OF THE STRUCTURAL-SEMANTIC<br>FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK WORD COMBINATIONS .....                  | 312-315 |
| <i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i><br>HAQORAT VA TAHDIDLAR BILAN BOG'LIQ DA'VOLARNI SUD-LINGVISTIK<br>EKSPERTIZADAN O'TKAZISH ALGORITMI .....                 | 316-325 |
| <i>Файзуллина Наргиза Дамировна</i><br>СОВРЕМЕННЫЕ СИНОНИМЫ И ТЕРМИНЫ КОМПЬЮТЕРНО-ИГРОВОГО<br>СЛЕНГА В РУССКОМ ЯЗЫКЕ .....                                      | 326-331 |
| <i>Sodiqova Dinora Ilhom qizi</i><br>ANALYSIS OF PRINCIPLES OF CONVEYING FEELINGS CONCERNING LITERARY<br>TRANSLATION .....                                      | 332-337 |
| <i>Nazimova Himmatoy</i><br>"DEV" VA "YALMOG'IZ" OBRAZI ETIMOLOGIYASI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY<br>ILDIZLARI TAHLILI .....                                     | 338-342 |
| <i>Arziqulova Xurshida, Mustanova Shohista</i><br>SHARQ VA G'ARB DRAMATURGIYASI: MADANIY ALOQALAR<br>VA ILHOM MANBALARI .....                                   | 343-348 |
| <i>Azizova Feruza Rejavalievna</i><br>TA'LIM JARAYONIDA INNOVATSION G'OYALAR VA TEXNOLOGIYALARNI<br>JORIY QILISH ZAMONAVIY TA'LIMNING BOSH STRATEGIYASI .....   | 349-353 |
| <i>Agzamova Gulrux Ravshan qizi</i><br>XITOIY TILIDAGI MUHOJIRAT ATAMALARINING UMUMIY VA XUSUSIY BELGILARI .....                                                | 354-358 |
| <i>Sherkulov Sardor Komilovich</i><br>SOCIAL PROBLEMS IN THE WORKS OF THOMAS HARDY:<br>AN INVESTIGATION OF CLASS INEQUALITY, GENDER AND INDUSTRIALIZATION ..... | 359-364 |
| <i>Rasulov Zubaydullo, G'ayratova Oybegim</i><br>DISKURS — LINGUAPRAMAGMATIK YONDASHUV OBYEKTI SIFATIDA .....                                                   | 365-368 |
| <i>Bozorova Umida Qilichovna</i><br>BADIY KIRITMALARNI ROSSIYADA O'RGANILISHI .....                                                                             | 369-372 |
| <i>Nuriddinova Huriyat Baxtiyorovna</i><br>TOPISHMOQLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI .....                                                                        | 373-376 |

*Mamadiyeva Hilola*

TAOM NOMLARINING TARJIMA JARAYONIDA MADANIY TAFOVUTLARNING

TA'SIRI ..... 377-384

## **12.00.00 – YURIDIK FANLAR**

*Abdullayeva Nodira Odil qizi*

OILAVIY (MAISHIY ) ZO'RAVONLIK OMILLARI MAJMUASI ..... 385-393

*Jo'raqulov Javohir Musoqul o'g'li*

TOVLAMACHILIK JINOYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN

FOYDALANIB SODIR ETISH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR ..... 394-399

*Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li*

YER OSTI SUVLARINI MUHOFAZA QILISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING

PREDMETI VA USULLARI ..... 400-407

*Утебаев Саламат, Калбаева Эльдора*

ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЕ

ХУЛИГАНИЯ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ ..... 408-413

*Nuriddinov Ismoil O'lmas o'g'li*

BURHONUDDIN MARG'INONIYNING "HIDOYA" ASARIDA JINOYAT VA JAZO

MUVOZANATIGA OID AYRIM MASALALAR ..... 414-420

*Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi*

SUN'IY INTELLEKTNING NOTO'G'RI XULOSALARI (GALLYUTSINATSIYALAR):

MOHIYATI, SABABLARI VA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ZARURATI ..... 421-432

*Burxonov Shahzod Burxon o'g'li*

XALQARO MEHNAT STANDARTLARI VA MEHNAT SHAROITLARINI

TARTIBGA SOLISH ..... 433-438

*Avezov Umidjon Toshpulatovich*

O'ZBEKISTONDA KASABA UYUSHMALARI FAOLIYATINING RIVOJLANISH

BOSQICHLARI TAHLILI ..... 439-446

## **13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI**

*Максудов Улугбек Курбанович*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКТИВНОСТИ

СТУДЕНТОВ В ИННОВАЦИОННЫХ И СТАРТАП-ПРОЕКТАХ

В УСЛОВИЯХ МИРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ..... 447-453

*Lutfillayev Maxmud, Egamberdiyeva Feruza*

SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI, TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI ..... 454-458

*Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich*

O'QUV FAOLIYATI TAMOIYILLARIDA INTEGRATIV VA SINERGETIK YONDASHUVLAR 459-463

*Jamolova Gulbadanbegim, Muhammadiyeva Elmera*

TALABALARDA TAHLILIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK

ASOSLARI ..... 464-468

*Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich*

TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KOMPLEKS

FOYDALANISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ..... 469-478

|                                                                                                                                                                                                                |         |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Ishonkulov Ashraf Kurbonkulovich</i><br>GLOBALLASHUV SHAROITIDA TA'LIM JARAYONIDA INFORMAL TA'LIM<br>YONDASHUVDAN FOYDALANISH ZAMONAVIY PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA .....                                     | 479-484 |
| <i>Esboganova Baxit Daribayevna</i><br>UMUMTA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARGA<br>AMALIY MASHG'ULOTLAR OLIB BORISH METODIKASI .....                                                       | 485-490 |
| <i>Kamalova Dilnavoz, Amurillayeva Munira</i><br>TEKNOLOGIYA DARSLARINI O'TISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL<br>ETISHNING AHAMIYATI .....                                                                | 491-495 |
| <i>Абдуллаева Дилдора Улугбековна</i><br>АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРАВОВЫХ ДИСЦИПЛИН<br>В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ .....                                                                                      | 496-503 |
| <i>Xamidova Zaynura Ramazonovna</i><br>STEAM TA'LIM TEKNOLOGIYASINING TA'LIM JARAYONIDA QO'LLANILISHI VA<br>RIVOJLANISHIDA PEDAGOGIK MUAMMOLAR .....                                                           | 504-508 |
| <i>Mustayeva Guldora, Mustayeva Guliston</i><br>SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF REFLECTION MECHANISMS<br>IN PEDAGOGICAL ACTIVITY .....                                                                               | 509-514 |
| <i>Avazova Munisa</i><br>TA'LIM DIZAYNIDA O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH:<br>GAMIFIKATSIYA VA INTERAKTIV METODLARNING TA'SIRI .....                                                                  | 515-517 |
| <i>Abdullayeva Mohigul, Fazlitdinov Muhammadali</i><br>SUN'IY INTELLEKT VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING XXI ASRDAGI<br>ROLI HAMDA ULARNING TURLI SOHALARGA TA'SIRINI O'RGANISH .....                            | 518-521 |
| <i>Urinova Dilbar Abdusamat qizi</i><br>MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM FAOLIYATINI<br>MODERNIZATSIYA QILISHDA TARBIYACHILARNING OTA-ONALAR BILAN<br>ISHLASHINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI ..... | 522-526 |
| <i>Turdaliyeva Qizlarxon Ilhomjon qizi</i><br>BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING FUNKSIONAL YONDASHUV<br>METODLARI .....                                                                          | 527-532 |
| <i>Baratov Jo'raqo'zi Shukurjon o'g'li</i><br>BO'LAJAK MUHANDISLARNI TAYYORLASHDA AMALIY MASHG'ULOTLARDA NOSTANDART<br>TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH METODIKASI .....                                            | 533-539 |
| <i>Suvanova Gulbaxor Baxromovna</i><br>KO'P MILLATLI MAKTABLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYANI<br>RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY<br>YONDASHUVLAR .....                              | 540-543 |
| <i>Qarshiyeva Muborak, Karshiyev Jaxongir</i><br>BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI<br>SHAKLLANTIRISH ORQALI XALQARO BAHOLASH DASTURLARI (PIRLS)GA<br>TAYYORLASH USULLARI ..... | 544-547 |
| <i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i><br>BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASIDA O'QUVCHILARDA NAFOSAT<br>TARBIYASINING O'RNI .....                                                                                    | 548-552 |

|                                                                                                                                                                                                  |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Otabayev Iskandar Abdug'aniyevich</i><br>KREDIT-MODUL TIZIMI ORQALI O'QUV REJALARINI ISHLAB CHIQISH<br>VA ULARNI AMALIY TATBIQ ETISH BOSQICHLARI .....                                        | 553-562 |
| <i>Bozorov Zokir, Ravshanova O'g'ilshod</i><br>BO'LAJAK MATEMATIKA FAN O'QITUVCHILARINING PLANIMETRIYA<br>BO'YICHA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TALABALAR MUSTAQIL<br>ISHLARINING ROLI ..... | 563-568 |

**Received:** 15 April 2025

**Accepted:** 1 May 2025

**Published:** 10 May 2025

*Article / Original Paper*

## **THE CONCEPT, HISTORY AND STAGES OF DEVELOPMENT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE**

**Lutfillayev Makhmud Khasanovich**

Professor, Ph.D.,

Samarkand State University named after Sharof Rashidov

**Egamberdiyeva Feruza Abdimannonovna**

PhD student,

Sharof Rashidov State University named after Samarkand

**Abstract.** The article discusses the concept of artificial intelligence, its history, stages of development, and its current practical significance. It also highlights the importance of expert systems, Deep Learning, ChatBots, and specially designed tutor robots, which are considered the core components of artificial intelligence.

**Keywords:** artificial intelligence, educational technologies, cognitive abilities, expert systems, Deep Learning, ChatGPT, DeepSeek, Gemini, big data.

## **SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI, TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI**

**Lutfillayev Maxmud Xasanovich**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti  
professori, p.f.d.

**Egamberdiyeva Feruza Abdimannonovna**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti  
tayanch doktoranti

**Annotatsiya.** Maqolada sun'iy intellekt tushunchasi va uning tarixi, rivojlanish bosqichlari, bugungi kundagi amaliy ahamiyati kabi masalalar ko'rib chiqilgan. Shuningdek sun'iy intellektning asosiy tarkibi hisoblanmish ekspert tizimlar, DeepLearning, ChatBotlar hamda maxsus ishlab chiqilgan robot-repetitorlarning ahamiyati to'g'risida so'z yuritiladi.

**Kalit so'zlar:** sun'iy intellekt, ta'lim texnologiyalari, kognitiv qobiliyat, ekspert tizimlar, DeepLearning, ChatGPT, DeepSeek, Gemini, katta ma'lumotlar(BigDatalar).

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I5Y2025N73.1>

**Kirish.** Bugungi kunning asosiy masalalaridan biri insonga xos aqlli xatti-harakatni bajara oladigan hamda muammoni intellektual tahlil qilish qobiliyatiga ega bo'lgan axborot tizimlarini yaratishdan iborat. Buning uchun dastlab inson miyasini qanday ishlashini o'rganish, so'ngra uni kompyuterda modellashtirish va simulyatsiya qilish talab etiladi.

Aql-idrok, odatda, inson psixikasining xususiyati sifatida tushuniladi, bu unga tashqaridan olingan ma'lumotlarni to'g'ri talqin qilish va yangi vaziyatlarga moslashish imkonini beradi. Insonning kognitiv qobiliyatlari yoki kognitiv funksiyalari bor — bu miyaning eng yuqori funksiyalari bo'lib, ular odamni tashqi dunyo bilan bog'laydi, bu esa olam haqida

tasavvurga ega bo'lish va u bilan o'zaro munosabatda bo'lish imkonini beradi. Kognitiv qobiliyatlar deganda insonning fikrlash, xotira, diqqat va muammoni hal qilish qobiliyatlari tushuniladi[5].

Sun'iy intellekt (SI) – bu texnologik tizimlarning inson ongiga xos bo'lgan kognitiv funksiyalarni namoyon etish qobiliyatidir. U o'rganish, mantiqiy tahlil qilish, muammolarni hal etish, qaror qabul qilish, tilni tushunish va atrof-muhitga moslashish kabi jarayonlarni amalga oshiradi. Sun'iy intellektning asosiy maqsadi – turli vazifalarni bajarishga qodir bo'lgan aqlli agentlarni yaratishdan iborat. Vazifalar turlicha bo'lishi mumkinligi sababli, sun'iy intellektni qo'llashning universal yagona usuli hozircha mavjud bo'lmasa-da, kundalik hayotdagi turli muammolarni hal qilish uchun turli xil yondashuvlar ishlab chiqilgan. Shu sababli, sun'iy intellekt texnologiyalarining nazariy asoslarini o'rganish va ularni boshqaruv tizimlarida samarali qo'llash imkoniyatlarini tadqiq qilish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri sanaladi. “Aqlli agentlar” (intelligent agents) atamasi sun'iy intellekt (SI) sohasida muhim tushunchalardan biri bo'lib, muayyan muhitda mustaqil ravishda qaror qabul qilish sensorlar orqali sezish, tahlil qilish va shu asosda maqsadli harakatlarni amalga oshirish qobiliyatiga ega bo'lgan tizimlarni anglatadi.

**Tadqiqot metodologiyasi va adabiyotlarning tahlili.** Sun'iy intellekt g'oyasi qadim zamonlardan boshlab mavjud, Yunon afsonalarida o'z-o'zini harakatlantiruvchi haykallar haqida hikoyalar uchraydi. Odamlar mexanik qurilmalar yordamida inson aqliga taqlid qilish masalalari haqida o'ylashgan, antik davr faylasuflari, jumladan Aristotel, mantiq va tafakkur mexanizmlarini tushunishga harakat qilgan. Keyinchalik XVII-XVIII asrlarda matematika va mantiq asoslari rivojlandi, Rene Dekart, Gotfrid Leybnits o'z mulohazalarida inson tafakkurini matematik formulalar bilan ifodalashga harakat qilishgan.

XX asr boshlarida Alan Turing tomonidan ilgari surilgan “Turing mashinasi” nazariyasi sun'iy intellekt uchun nazariy asos bo'ldi. 1950-yilda u mashhur “Turing testi”ni taklif qildi, bu test mashinaning inson darajasida fikrlash qobiliyatini baholashga imkon beradi.

“Artificial intelligence” – sun'iy intellekt termini birinchi marta 1956-yilda Darmut universitetidagi konferensiyada Jon Makkarti tomonidan qo'llandi va keyinchalik ommalashib bordi. Jon Makkarti shunday yozadi: “Sun'iy intellekt – intellektual mashinalar, intellektual kompyuter dasturlarini yaratish texnologiyasi va u haqidagi fan. Intellektual sistema strukturalari uchun asosiy blokni o'z ichiga oladi: bilimlar bazasi, masalani yechuvchi tizim va intellektual interfeys” [www-formal.stanford].

1960-yillarda kompyuter resurslarining yetarli emasligi, bilimlar bazasining cheklanganligi kabi texnologik cheklovlar tufayli SI katta umidlar bilan qarshilangan bo'lsada, tez rivojlana olmadi.

1980-yillarda ma'lum bir soha bo'yicha qarorlar qabul qila olish qobiliyatiga ega bo'lgan ekspert tizimlar SI rivojida yangi bosqichni boshlab berdi. Ekspert tizimi maxsus sohaga oid barcha bilimlar jamlangan qomus yoki professional ekspertlarning kompyuter modelidir. Ekspert tizimlari odatiy kompyuter dasturlaridan farq qiladi. Odatiy kompyuter dasturlari qidiruv tizimi, hisoblash va manipulyatsiya tizimigagina ega bo'ladi. Ekspert tizimlari mazkur jihatlardan tashqari xuddi insonlarda bo'lgani kabi dalillarga tayanib muhokama yuritish imkoniyatiga ham egadir. Ekspert tizimlarining asosiy ikkita tarkibiy qismi mavjud: ma'lumotlar ombori va mantiqiy mashina [Xolmanova, 2019:148]. 1986-yilda David Rumelhart, Geoffrey Hinton, Ronald Williams neyron tarmoqlarning dastlabki ko'rinishi

bo'lgan backpropagation algoritmini taklif qilishdi. Backpropagation (ingliz tilida “orqaga tarqatish”) — bu sun'iy neyron tarmoqlarni o'rgatish uchun qo'llaniluvchi algoritm bo'lib, u neyronlarga o'xshash birliklardan tashkil topgan tarmoqlar uchun tarmoqdagi bog'lanishlarning og'irliklarini qayta-qayta sozlaydi — bu orqali tarmoqning kirish vektori bilan chiqish vektori o'rtasidagi farq (ya'ni xatolik) kamaytiriladi. XX asrning 80-90-yillaridan boshlab sun'iy intellekt juda ko'plab fanlarning o'rganish obyektiga aylandi. Jumladan, neyrolingvistika, psixologiya, informatika, neyrofiziologiya, tarjimashunoslik, kognitiv lingvistika, kompyuter lingvistikasi kabi fanlar ham o'z doirasida sun'iy intellekt masalasiga murojaat qiladi [Russel, Norvig, 2006:8; Po'latov, 2009:7-9].

XXI asrda Deep Learning, katta ma'lumotlar va hisoblash quvvatining oshishi sun'iy intellekt rivojida inqilobiy burilish yasadi. SI endi tabiiy tilni qayta ishlash, tasvirni tanish, ovoz bilan boshqarish, o'yinlar va hayotiy muammolarni hal qilishda qo'llanila boshladi. Deep Learning — bu mashinaviy o'rganishning (Machine Learning) bir yo'nalishi bo'lib, ko'p qatlamli sun'iy neyron tarmoqlar yordamida ma'lumotlardan murakkab xususiyatlarini avtomatik aniqlashga asoslanadi. “Deep” (chuqur) so'zi bu yerda qatlamlar soni ko'p bo'lgan model tuzilmasini anglatadi. Har bir qatlam ma'lumotni o'zicha qayta ishlaydi va keyingi qatlamga yuboradi, shunday qilib model ma'lumotdagi yuqori darajadagi abstraksiyalarni, ya'ni murakkab va umumiy tushunchalarni o'rganadi. Ian Goodfellow, Yoshua Bengio hamda Aaron Courvillearning “Deep Learning” nomli kitobida Deep Learning (chuqur o'rganish) texnologiyalarining nazariy asoslari, uning arxitekturasini, ishlash prinsiplarini va turli algoritmlarini batafsil yoritib berilgan. Asarda quyidagi fikrlarni o'qiymiz: “Deep Learning texnologiyasi bugun global miqyosda juda katta o'sish va rivojlanishga erishgan, u nafaqat ilmiy tadqiqotlar va texnologik sohalarda, balki kundalik hayotda ham turli amaliy muammolarni hal qilishda keng qo'llanilmoqda. Har bir yangi yutuq, Deep Learning texnologiyalarining samaradorligini yanada oshiradi va yangi imkoniyatlar yaratadi. Kelajakda, bu texnologiyalar sun'iy intellektni yanada rivojlantirishda va inson aqliga yaqinlashtirishda muhim ahamiyatga ega bo'lishi kutilmoqda”.

2016-yilda Google DeepMind tomonidan yaratilgan AlphaGo dasturi “Go” deb nomlangan insoniyat tarixidagi eng murakkab o'yinda professional chempionni yengdi. Keyinchalik GPT, ChatGPT, DALL-E, BERT, Gemini kabi modellar insoniy nutq va ijodda SI imkoniyatlarini yaqqol namoyish etdi.

**Xulosa.** Sun'iy intellekt (SI) — avtomatlashtirilgan dasturlash va intellektual mashinaviy ta'lim sohasi bo'lib, u turli xil vazifalarni odamlar bajaradigan tarzda bajara oladigan aqlli kompyuter tizimlarini yaratishga mo'ljallangan. Odatda, bu mashinaviy o'rganish, matnlarni avtomatik qayta ishlash va neyron tarmoqlarni o'z ichiga oladi. AI muayyan muammolar uchun eng yaxshi yechimlarni avtomatik ravishda topish va katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish uchun ham ishlatilishi mumkin. Misol uchun, sun'iy intellekt qo'lyozma yozuvi va tasvirlarni tanib olish, ovoqli qidiruv tizimlarini yaratish, mijozlarga yaxshiroq xizmat ko'rsatish uchun chatbotlardan foydalanish va hatto avtomobillar uchun robotlashtirilgan haydovchi tizimlarini yaratish uchun ham ishlatilishi mumkin, deb yozilgan R.H.Ayupov, G.R. Baltabaevlarning “Sun'iy intellekt: Chatgpt va uning imkoniyatlari” nomli kitobida.

Sun'iy intellektning tarixi bu insoniyat tafakkuri va texnologik taraqqiyotning uyg'un rivojlanish tarixidir. Har bir bosqichda yangi nazariyalar, texnologiyalar va yondashuvlar orqali

SI yanada mukammallashib bordi. Hozirda SI hayotimizning ajralmas qismiga aylangan, ammo bu yo'ldagi asosiy masala – uni inson manfaatlari yo'lida xavfsiz va axloqiy asosda qo'llashdan iborat. Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining rivojlanishi barcha sohalarda, shu jumladan ta'limda ham yangi imkoniyatlar ochmoqda. YuNESKOning ta'lim masalalari bo'yicha Bosh direktor o'rinbosari Stefania Janninining fikricha, ta'lim sohasida sun'iy intellekt texnologiyalarining keng miqyosda qo'llanilishi insoniyat uchun faqatgina quyidagi shartlar bajarilgan taqdirdagina foyda keltiradi:

- SI inson manfaatlarini ustuvor qo'ygan holda ta'lim jarayoniga joriy qilinishi kerak;
- SI texnologiyalaridan foydalanishda qat'iy axloqiy me'yor va standartlarga rioya qilinishi zarur;
- Sun'iy intellekt barcha o'quvchilar uchun ta'lim sifatini oshirishga, o'qituvchilar vakolatlarini kengaytirishga hamda ta'lim boshqaruvi tizimlarini mustahkamlashga xizmat qilishi kerak.

Bundan tashqari, fuqarolarni SI bilan xavfsiz va samarali hayot kechirish hamda ishlashga tayyorlash global darajadagi umumiy vazifadir[7].

Ta'limda sun'iy intellektni qo'llash, nafaqat o'quv jarayonini optimallashtiradi, balki o'quvchilarga va o'qituvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishda yordam beradigan zamonaviy vositalarni yaratib beradi. Shuningdek, SI texnologiyalarning ta'lim tizimlariga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganish, ular teng imkoniyatlarni oshiradimi yoki aksincha, yo'qqa chiqaradimi, tahlil qilish, tenglikni saqlash va rivojlantirish uchun chora-tadbirlar ko'rish, jumladan, inson nazorati tizimlarini ta'minlash va tenglikka zarar yetkazuvchi SI tizimlari va vositalarini cheklash kabi bir qancha ehtiyot choralari qo'llashni taqozo etadi. Shuni unutmaslik lozimki, SIning asosiy vazifasi – inson faoliyatini avtomatlashtirish va qaror qabul qilish jarayonini optimallashtirishdan iborat.

#### Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori, 2024-yil 14-oktyabr PQ-358-son
2. "DARSLARDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH METODIKASI" Mamatkarimova Gulmira Xabibullayevna <https://doi.org/10.5281/zenodo.13893155>
3. Lutfillayev M.X.. Axborot texnologiyalari. - Toshkent 2019: O'zMU 110 b.
4. T.A.Xo'jaqulov, NT.Malikova. Sun'iy intellekt (O'quv qo'llanma). –T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot - matbaa uyi», 2020.-216 bet.
5. Filipova I.A. Sun'iy intellektni huquqiy tartibga solish: ma'ruzalar kursi. Rus tilidan tarjima Z.O. Kuvandikov, mas'ul muharrir A.R. Axatov - Samarqand: Samarqand davlat universiteti, 2022. -179 bet.
6. <https://softline.ru/about/blog/kak-iskusstvennyi-intellekt-menyaet-sferu-obrazovaniya>
7. Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education UNESCO International Conference on Artificial Intelligence and Education, Planning Education in the AI Era: Lead the Leap 2019.
8. <https://media.foxford.ru/articles/neyroseti-v-obrazovanii#>
9. <https://www.tadviser.ru/index.php/Статья:Искусственный интеллект в образовании>
10. Xolmanova Zulxumor SUN'IY INTELEKT: BORIS "KOMPYUTER LINGVISTIKASI: MUAMMOLAR, YECHIM, ISTIQBOLLAR" Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya Vol. 1 №. 01

(2023) Filologiya fanlari doktori, professor, ToshDOTAU professori E-mail:zulxumor-uzmu@mail.ru

11. R.H.Ayupov, G.R. Baltabaeva. SUN'IY INTELLEKT: ChatGPT VA UNING IMKONIYATLARI. Toshkent: UzdJTU-TDPU-TMI, 2023 yil. -75 bet.

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

*№ 5 (5) – 2025*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari”** elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

**Muassis:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM”  
mas’uliyati cheklangan jamiyati

**Tahririyat manzili:**

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Bog‘lanish uchun telefon:**

(99) 602-09-84 (telegram).